УКРАЇНСЬКА НАРОДНА КАЗКА

ВИДАВНИЦТВО ДИТЯЧОЇ
ЛІТЕРАТУРИ «ВЕСЕЛКА»
КИЇВ — 1969

ГРАВЮРИ Н. ЛОПУХОВОЇ

Колись-то давно, не за нашої пам'яті, — мабуть, ще й батьків і дідів наших не було на світі, — жив собі убогий чоловік з жінкою, а у них був одним один син, та й той не такий, як треба: таке ледащо той одинчик, що господи! Нічого не робить — і за холодну воду не візьметься, а все тільки на печі сидить та просцем пересипається. Уже йому, може, годів з двадцять, а він усе на печі сидить — ніколи й не злазить: як подадуть їсти, то й їсть, а не подадуть, то й так обходиться.

Батько й мати журяться:

— Що нам з тобою, сину, робить, що ти ні до

чого не дотепний? Чужі діти своїм батькам у поміч стають, а ти тільки дурно хліб переводиш!

Так йому не до того: сидить та просцем пересипається. Тепер от, як там п'ять або шість год хлоп'яті, — вже воно й у штанцях, вже воно батькові й поміч: а тоді — то такий виженеться, що аж під стелю, а все без штанів ходить.

Журились-журились батько з матір'ю, а далі мати й каже:

— Що ти таки, старий, думаєш з ним, що вже він до зросту дійшов, а така недотепа — нічого робить не вміє? Ти б його куди оддав, то оддав, куди найняв, то найняв, може б, його чужі люди чому вивчили.

Порадились, батько і оддав його у кравці вчитись. От він там побув днів зо три та й утік, зліз на піч — знов просцем пересипається. Батько його вибив добре, вилаяв, оддав до шевця шевству вчитись. Так він і звідтіля втік. Батько знов його вибив і оддав ковальству вчитись. Так і

там не побув довго — втік. Батько бідкається:

— Що робить? Поведу, — каже, — вражого сина, ледащо у інше царство: де найму, то найму, може, він відтіля не втече.

Взяв його й повів.

Йдуть та йдуть, чи довго, чи недовго, аж увійшли у такий темний ліс, що тільки небо та земля. Увіходять у ліс, притомилися трохи: а так над стежкою стоїть обгорілий пеньок; батько й каже:

— Притомився я — сяду, одпочину трохи.

От сідає на пеньок та:

— Ох! Як же я втомився! — каже.

Тільки те сказав — аж з того пенька — де не взявся — вилазить такий маленький дідок, сам зморщений, а борода зелена аж по коліна.

— Що тобі, — питає, — чоловіче, треба од мене?

Чоловік здивувався: «Де воно таке диво взялося?» Та й каже йому:

— Хіба я тебе кликав? Одчепись!

— Як же не кликав, — каже дідок, — коли кликав!

— Хто ж ти такий? — пита чоловік.

— Я, — каже дідок, — лісовий цар Ох. Чого ти мене кликав?

— Та цур тобі, я тебе і не думав кликать! — каже чоловік.

— Ні, кликав: ти сказав «Ох!»

— Та то я втомився, — каже чоловік, — та й сказав.

— Куди ж ти йдеш? — пита Ох.

— Світ за очі! — каже чоловік. — Веду оцю дитину наймать, може, його чужі люди навчать розуму, бо у себе дома — що найму, то й утече.

— Найми, — каже Ох, — у мене: я його вивчу. Тільки з такою умовою: як вибуде рік та прийдеш за ним, то як пізнаєш його — бери, а не пізнаєш, — ще рік служитиме в мене!

— Добре, — каже чоловік.

Ударили по руках, запили мо-

горич гарненько,— чоловік і пішов собі додому, а сина повів Ох до себе.

От як повів його Ох, то повів аж на той світ, під землю, та й привів до зеленої хатки, очеретом обтиканої. А в тій хатці усе зелене: і стіни зелені, і лавки зелені, і Охова жінка зелена, і діти, сказано — все, все. А за наймичок у Оха мавки — такі зелені, як рута!

— Ну, сідай же,— каже Ох,— наймитку, та поїси трохи!

Мавки подають йому страву — і страва зелена; він попоїв.

— Ну,— каже Ох,— піди ж, наймитку, дровець урубай та наноси.

Наймит пішов. Чи рубав, чи не рубав, ліг на дрівця й заснув. Приходить Ох — аж він спить. Він звелів наносить дров, поклав на дрова зв'язаного наймита, підпалив дрова. Згорів наймит! Ох тоді взяв попілець, по вітру розвіяв, а одна вуглина і випала з того попелу. Ох тоді її сприснув живущою водою,— наймит знов

став живий, тільки вже моторніший трохи.

Ох знову звелів наймиту дрова рубати; той знов заснув. Ох підпалив дрова, наймита спалив, попілець по вітру розвіяв, вуглину сприснув живущою водою — наймит знов ожив і став такий гарний, що нема кращого! От Ох спалив його і втретє, та знову сприснув вуглину живущою водою — і з того ледачого парубка та став такий моторний та гарний козак, що ні здумать, ні згадать, хіба в казці сказать.

От вибув той парубок год. Як вийшов год, батько йде за сином. Прийшов батько в той ліс, до того пенька обгорілого, сів та й каже:

— Ох!

Ох і виліз з того пенька та й каже:

— Здоров був, чоловіче!

— Здоров, Ох!

— А чого тобі треба, чоловіче? — питає Ох.

— Прийшов, — каже, — за сином.

— Ну, йди: як пізнаєш — бери його з собою, а не пізнаєш — ще год служитиме.

Чоловік і пішов за Охом. Приходить до його хати. Ох взяв, виніс мірку проса, висипав — назбігалось такого багацько півнів!

— Ну, пізнавай, — каже Ох, — де твій син?

Чоловік дивився-дивився — всі півні однакові, один у один, — не впізнав.

— Ну, — каже Ох, — іди ж собі, коли не пізнав. Ще год твій син служитиме у мене.

Чоловік і пішов додому.

От виходить і другий год; чоловік знову іде до Оха. Прийшов до пенька.

— Ох! — каже.

Ох до нього виліз.

— Іди, — каже, — пізнавай! — Увів його в кошару — аж там самі барани, один в один. Чоловік пізнавав-пізнавав — не впізнав.

— Іди собі, коли так, додому: твій син ще год житиме у мене.

Чоловік і пішов журячись.

Виходить і третій год; чоловік іде до Оха. Іде та йде — аж йому назустріч дід, увесь як молоко білий, і одежа на йому біла.

— Здоров, чоловіче!

— Доброго здоров'я, діду!

— Куди тебе бог несе?

— Йду, — каже, — до Оха виручать сина.

— Як саме?

— Так і так, — каже чоловік. І розказав тому білому дідові, як він Охові оддав у найми свого сина і з якою умовою.

— Е! Погано, чоловіче, довго він тебе водитиме.

— Та я вже, — каже чоловік, — і сам бачу, що погано, та не знаю, що його й робить тепер у світі. Чи ви, дідусю, не знаєте, як мені мого сина вгадать?

— Знаю! — каже дід.

— Скажіть же й мені, дідусю, голубчику! Бо все-таки, який він не був, а мій син, своя кров.

— Слухай же, — каже дід, — як прийдеш до Оха, він тобі випустить голубів, то ти не бери

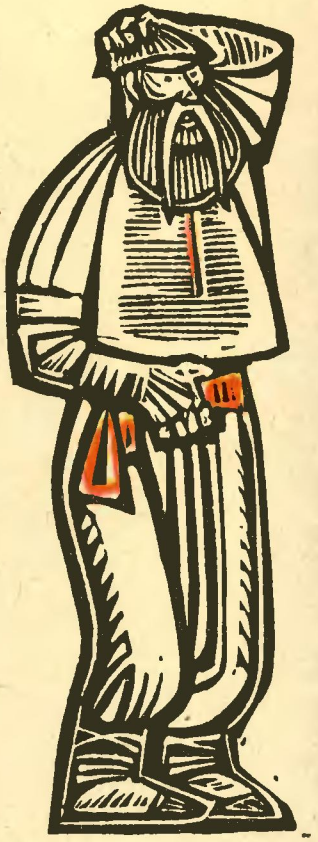

ніякого голуба, тільки бери того, що не їстиме, а сам собі під грушею сидітиме та обскубуватиметься: то твій син!

Подякував чоловік дідові і пішов. Приходить до пенька:

— Ох! — каже.

Ох виліз до його і повів його у своє лісове царство. От висипав Ох мірку пшениці, наскликав голубів. Назліталось їх сила, і все один в один.

— Пізнавай, — каже Ох, — де твій син! Пізнаєш — твій, а не пізнаєш — мій.

От всі голуби їдять пшеницю, а один сидить під грушею сам собі, надувся та обскубується. Чоловік і каже:

— Ось мій син!

— Ну, вгадав! Коли так — бери.

Взяв перекинув того голуба, — і став з його такий гарний парубок, що кращого й на світі немає. Батько зрадів дуже, обнімає його, цілує. Раді обидва!

— Ходім же, сину, додому. — От і пішли.

Йдуть дорогою та й розмовляють. Батько розпитує, як там у Оха було; син розказує; то знову батько розказує, як він бідує, а син слухає. А далі батько й каже:

— Що ж ми тепер, сину, робитимем? Я бідний і ти бідний. Служив ти три годи, та нічого не заробив!

— Не журіться, тату, все гаразд буде. Глядіть, — каже, — тут полюватимуть за лисицями паничі, то я перекинусь хортом та піймаю лисицю. Паничі мене купуватимуть у вас; то ви мене продайте за триста рублів, — тільки продавайте без ретязя: от у нас і гроші будуть, розживемось!

Йдуть та йдуть, аж так на узліссі собаки ганяють лисицю; так ганяють, так ганяють: лисиця не втече, хорт не дожене. Син зараз перекинувся хортом, догнав ту лисицю, піймав. Паничі вискочили з лісу:

— Це твій хорт?

— Мій!

— Добрий хорт! Продай його нам.

— Купіть.

— Що тобі за нього?

— Триста рублів, без ретязя.

— Нащо нам твій ретязь,— ми йому позолочений зробимо! На сто!

— Ні.

— Ну, бери гроші — давай хорта.— Одлічили гроші, взяли хорта — давай полювать. Випустили того хорта знову на лисицю. Він як погнав лисицю, то погнав аж у ліс, там перекинувсь парубком і знову прийшов до батька.

Йдуть та йдуть, батько й каже:

— Що нам, сину, цих грошей,— тільки що хазяйством завестись, хату полагодить.

— Не журіться, тату, буде ще. Тут,— каже,— тату, паничі їхатимуть по перепелиці з соколом. То я перекинусь соколом, а вони мене купуватимуть, то ви мене продайте знов за триста рублів, без шапочки.

От ідуть полем,— паничі випустили сокола на перепела; так сокіл женеться, а перепел тікає: сокіл не дожене, перепел не втече. Син перекинувсь соколом,— так зразу і насів того перепела. Паничі побачили:

— Це твій сокіл?

— Мій!

— Продай його нам!

— Купіть.

— Що тобі за нього?

— Як дасте триста рублів, то беріть собі сокола, тільки без шапочки.

— Ми йому парчеву зробимо!

Поторгувались, продав за триста рублів. От паничі пустили того сокола за перепелицею, а він як полетів та й полетів у ліс, там перекинувся парубком і знову прийшов до батька.

— Ну, тепер ми розжились трохи,— каже батько.

— Постійте, тату, ще буде. Як будемо,— каже,— іти через ярмарок, то я перекинусь конем, а ви мене продавайте. Дадуть вам

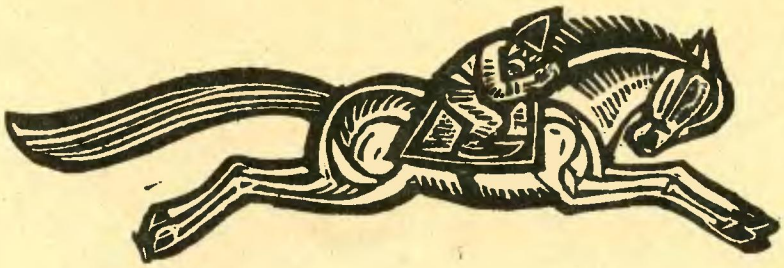

за мене тисячу рублів; тільки продавайте без недоуздка.

От доходять до містечка там, чи що,— аж ярмарок. Син перекинувсь конем — такий кінь, як змій, і приступить страшно! Батько веде того коня за недоуздок, а він гарцює, копитами землю вибиває! Тут понасходилось купців — торгують:

— Тисячу,— каже,— без недоуздка, то й беріть!

— Та нащо нам цей недоуздок, ми йому срібну позолочену уздечку зробимо! — Дають п'ятсот.

— Ні!

А це підходить циган, сліпий на одне око:

— Що тобі, чоловіче, за коня?

— Тисячу, без недоуздка.

— Ге! дорого, батю, правиш,

візьми, як хоч, п'ятсот з недоуздком!

— Ні, не рука,— каже батько.

— Ну, шістсот... бери!

Як узяв той циган торгуватися, як узяв,— так чоловік і шага не спускає.

— Ну, бери, батю, тільки з недоуздком.

— Е ні, цигане: недоуздок мій!

— Чоловіче добрий, де ти бачив, щоб коня продавали без уздечки? І передать ніяк...

— Як собі хочеш, а недоуздок таки мій, та й мій! — каже чоловік.

— Ну, батю; я тобі ще п'ять рублів накину,— тільки з недоуздком.

Чоловік подумав: недоуздок яких там три гривні вартий, а циган дає п'ять рублів! Взяв і оддав. Запили могорич. Пішов чоловік, взявши гроші, додому, а циган на коня та й поїхав. А то не циган — то Ох перекинувся циганом.

Той кінь несе та й несе Оха —

вище дерева, нижче хмари. От спустились у ліс, приїхали до Оха; він того коня поставив на стайні, а сам пішов у хату.

— Не втік-таки моїх рук, собачий син! — каже жінці.

От у обідню годину бере Ох того коня за повід, веде до водопою, до річки. Тільки що привів до річки, а той кінь нахилився пить та й перекинувся окунем та й поплив. Ох, не довго думавши, перекинувсь і собі щукою та давай ганятися за тим окунем. Так оце — що нажене, то окунь одстовбурчить пірця та хвостом повернеться, а щука й не візьме. От вона дожене та:

— Окунець, окунець, повернись до мене головою, побалакаєм з тобою!

— Коли ти, кумонько, хочеш балакати, — каже окунець щуці, — то я й так чую!

Знову — що нажене щука окуня та:

— Окунець, окунець, повернись до мене головою, побалакаємо з тобою!

А окунець одстовбурчить пірця та й каже:

— Коли ти, кумонько-голубонько, хочеш,— то я й так чую!

Довго ганялась щука за окунем — та ні, не дожене!

А це підпливає той окунь до берега — аж там царівна шмаття пере. Окунь перекинувся гранатовим перснем у золотій оправі, царівна побачила та й підняла той перстень з води. Приносить додому, хвалиться:

— Який я, таточку, гарний перстень знайшла!

Батько любується, а царівна не знає, на який його й палець надіти: такий гарний!

Коли це через якийсь там час доповіли цареві, що прийшов якийсь купець. (А то Ох купцем перекинувся). Цар вийшов.

— Що тобі треба, старичок?

— Так і так: їхав я,— каже Ох,— кораблем по морю. Віз у свою землю своєму цареві перстень гранатовий та й упустив той перстень у воду... Чи ніхто з ваших не знайшов?

— Так, — каже цар,— моя дочка знайшла.

Покликали її. Ох як узяв її просить, щоб оддала, бо йому, каже, і на світі не жить, як не привезе того персня! Так вона не оддає, та й годі! Тут уже цар уступився:

— Оддай,— каже,— дочко, а то через нас буде нещастя чоловікові,— оддай!

А Ох так просить:

— Що хочте, те й беріть у мене,— тільки оддайте мені перстень!

— Ну, коли так,— каже царівна,— то щоб ні тобі, ні мені! — та й кинула той перстень на землю. Той перстень і розсипався пшоном,— так і порозкочувалось по всій хаті. А Ох, не довго думавши, перекинувся півнем, та давай клювать те пшоно. Клював-клював, все поклював. А одна пшонина закотилася під ноги царівні,— він тієї пшонини і не з'їв. Як поклював,— та в вікно й вилетів геть та й полетів собі...

А з тієї пшонини та перекинувся парубок — і такий гарний, що царівна як побачила, так і закохалася одразу,— та так же то щиро просить царя й царицю, щоб її оддали за його:

— Ні за ким,— каже,— я щаслива не буду, а за ним моє щастя.

Цар довго морщився: «Як то за простого парубка оддати свою дочку?!» А далі порадилися — та взяли їх поблагословили та й одружили, та таке весілля справляли, що увесь мир скликали! І я там був, медвино пив; хоч в роті не було, а по бороді текло — тим вона в мене й побіліла!

ДЛЯ ДОШКІЛЬНОГО
ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО
ВІКУ

ОХ

Украинская народная сказка
(На украинском языке)

Редактор
Є. А. Горева
Художній редактор
С. К. Артюшенко
Технічний редактор
Ф. Н. Резник
Коректор
Л. Н. Фесечко

Здано на виробництво 1/IX. 68 р. Підписано до друку 23/XII. 68 р. Формат 84×110 1/16. Папір № 2. Фіз. друк. арк. 2,5. Обл.-вид. арк. 3,42. Умовн. друк. арк. 4,38. Тираж 200 000 (1—100 000). Зам. 718. Ціна 24 коп. Видавництво «Веселка», Київ, Кірова, 34. Фабрика кольорового друку Комітету по пресі при Раді Міністрів УРСР. Київ, вул. О. Довженка, 3.

7—6—1
27—69М

24 коп.